

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14004906>

MANTIQUIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Asqarov Anvarjon Rahimjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari tahlil qilinadi. Mantiqiy tafakkur, shaxsning muammolarni hal qilish va qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu mexanizmlar ta'lim jarayonida va ijtimoiy aloqalarda muhim rol o'ynaydi.*

***Kalit so'zlar:** Mantiqiy tafakkur, ijtimoiy muhit, emotsional intellekt, tanqidiy fikr, o'z-o'zini rivojlantirish.*

Kirish: O'tgan davr mobaynida mamlakatimizda o'sib borayotgan avlodni sog'lom va har tomonlama yetuk voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etishga qaratilgan maktabgacha ta'limning samarali tizimini tashkil etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Adabiyotlar Tahlili Va Metodologiya. Mantiqiy tafakkur, muammolarni hal qilish va qarorlar qabul qilish jarayonida asosiy rol o'ynaydi. O'z navbatida, ijtimoiy-psixologik mexanizmlar bu jarayonga ta'sir ko'rsatadi. Mantiqiy tafakkurni rivojlantirish uchun ijtimoiy muhit va psixologik omillarni o'rganadi, unga quyidagilarni kiritishimiz mumkin.

1. Ijtimoiy muhit. Ijtimoiy muhit, odamlarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Oila va do'stlar muhokamalari, fikr almashish, va tajriba o'rganish orqali odamlar bir-birining fikrlarini baholaydi va o'zlarining

fikrlarini shakllantiradi. Ta'lim muassasalarida guruhi ishlar va jamoaviy loyihalar, talabalarni muammolarni birgalikda hal qilishga undaydi.

2. Model o'rganish. Boshqalar tomonidan o'rganish, masalan, ijtimoiy rollarni o'zlashtirish jarayonida mantiqiy tafakkur rivojlanadi. Odamlar ko'pincha o'zlariga yaqin shaxslarning fikrlash tarzini kuzatib, ularga taqlid qiladilar. Masalan, mentor yoki o'qituvchining mantiqiy muhokamalari orqali talabalar yangi fikrlar va yondashuvlarni o'rganishlari mumkin.

3. Motivatsiya va o'z-o'zini baholash. O'z-o'zini baholash, shaxsning o'ziga bo'lgan ishonchi va motivatsiya mantiqiy tafakkur rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'z maqsadlarini belgilash va ularga erishish jarayonida inson o'z fikrlarini mustahkamlash, qarorlar qabul qilish va mantiqiy tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ijobiy o'z-o'zini baholash, shaxsning o'z qobiliyatlariga ishonchini oshiradi.

4. Muammo yechish va tahlil qilish. Mantiqiy tafakkur muammolarni tahlil qilish va yechishga asoslanadi. Odamlar turli vaziyatlarda muammolarni hal etish, yangi strategiyalar ishlab chiqish va alternativ yechimlarni ko'rib chiqish orqali fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Misol uchun, matematik masalalarni yechish yoki logik jumboqlarni hal qilish mantiqiy fikrlashni mustahkamlashga yordam beradi.

5. Emotsional intellekt. Emotsional intellekt, o'z his-tuyg'ularini va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish qobiliyatidir. Bu tafakkur jarayonida mantiqiy qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyatga ega. Emotsional intellekti yuqori bo'lgan shaxslar, murakkab vaziyatlarda hissiyotlarni hisobga olib, mantiqiy fikr yurita olishadi. Bu, ijtimoiy aloqalarda muvaffaqiyatga olib keladi.

6. Kognitiv xatolarni bartaraf etish. Kognitiv xatolar, fikrlarimizdagi mantiqiy xatolardir. Ushbu xatolarni anglash va tuzatish, mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda yordam beradi. Misol uchun, asosiy mantiqiy xatolarni (masalan, umumlashtirish, xato sabablarni aniqlash) aniqlash va bartaraf etish, shaxsning analitik fikrini kuchaytiradi va mantiqiy xulosalar chiqarishga yordam beradi.

7. Fikr almashish va muhokama. Fikr almashish jarayoni mantiqiy tafakkurni kuchaytiradi. Odamlar bir-birining fikrlash tarzini va nuqtai nazarini tinglash orqali o'z fikrlarini yangilaydilar. Munozaralar, masalan, jamoaviy muhokamalar yoki simpoziumlar, o'zaro fikr almashish uchun ajoyib imkoniyatdir. Bu jarayon, shuningdek, turli fikrlarni baholash va mantiqiy argumentlarni shakllantirishni talab qiladi.

8. O'rganish usullari. Tajriba o'rganish, mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda samarali usul hisoblanadi. Misol uchun, interaktiv ta'lim usullari, o'yinlar va simulyatsiyalar, o'quvchilarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini oshiradi. Bu jarayon, real vaziyatlarga asoslangan bo'lsa, o'z fikrlarini ko'proq sinab ko'rishga imkon beradi va ko'proq amaliy bilimlarni egallashga yordam beradi.

9. Tanqidiy fikr. Tanqidiy fikrni rivojlantirish, mantiqiy tafakkurni kuchaytiradi. Tanqidiy fikr, shaxsning faktlarni, fikrlarni va dalillarni tahlil qilish, baholash va ularni o'zaro solishtirish qobiliyatidir. Bu ko'nikma, odatda, har xil manbalardan olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va qaror qabul qilish jarayonida qo'llaniladi. Tanqidiy fikrni rivojlantirish uchun muhokamalar, tahliliy yozuvlar va case study (vaziyatni o'rganish) kabi usullar samarali bo'lishi mumkin.

10. Kross-diskurs. Turli sohalar va fanlar o'rtasida bog'lanish, kross-diskurs deb ataladi. Bu, mantiqiy tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi, chunki turli sohalardan olingan bilimlarni birlashtirish orqali yangi fikrlar va yondashuvlar paydo bo'ladi. Misol uchun, matematika va san'at o'rtasida bog'lanish, yangi ijodiy yechimlarni keltirib chiqarishi mumkin.

11. Kognitiv jang. Kognitiv jang, bu muammolarni hal qilish jarayonida kognitiv qobiliyatlarni oshirishni anglatadi. Odamlar, qiyin muammolarni hal qilishda yangi strategiyalarni sinab ko'rish va mavjud fikrlarni qiyoslash orqali o'z kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishadi. Ushbu jarayon, mantiqiy tafakkurni mustahkamlashga yordam beradi, chunki u muammolarni yanada chuqurroq tahlil qilishni talab qiladi.

Xulosa

Mantiqiy tafakkurni rivojlantirish ijtimoiy-psixologik mexanizmlar orqali amalga oshadi. Ushbu mexanizmlar, o‘zaro aloqalar, ta’lim usullari, tanqidiy fikr va shaxsiy rivojlanish kabi turli jihatlarni o‘z ichiga oladi. Mantiqiy tafakkurni oshirish, shaxsning shaxsiy va professional hayotida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi. Har bir mexanizm bir-birini to‘ldiradi va barchasi birgalikda mantiqiy tafakkurning rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

ADABIYOTLAR:

1. Askarov, A. (2022). CREATIVE THINKING IN PRESCHOOL SOCIAL PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT. *Science and innovation*, 1(B8), 87-91.
2. Rahimjon o‘g‘li, A. A. (2022). Maktabgacha Yoshdagi Bolalarning Aqliy Taraqqiyotining Rivojlanishida O‘yin Rivojlantiruvchi Faoliyat Sifatida. *Uzbek Scholar Journal*, 5, 207-209.
3. Asqarov, A. (2022). Maktabgacha Yosh Davrda Kreativ Tafakkurni Rivojlanishining Ijtimoiy Psixologik Aspektlari. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(6), 882-883.
4. O‘G‘Li, A. A. R. (2022). XOTIRANI RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS USULLARI. *Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali*, 1(6).
5. Kamilova, F. X. (2023). MAKTABGACHA YOSH DAVRDA MANTIQUIY VA KREATIV TAFAKKUR RIVOJLANISHINING IJTIMOY PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI VA ASPEKTLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 508-512.
6. o‘g‘li Asqarov, A. R., & Turdimatov, J. (2023). KEKSALIK DAVRIDA XOTIRA JARAYONINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARINI PSIXOLOGIK ASOSLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 513-516.

7. o'g'li Asqarov, A. R., & Turdimatova, E. (2023). MANTIQIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH USULLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 482-485.
8. o'g'li Asqarov, A. R., & Musayev, J. (2023). TA'LIM MUHITIDA O'QUVCHI SHAXSI XAVFSIZLIGIGA TAXDIDLAR VA ULARNI BARTARAF QILISHNING IJTIMOY-PSIXOLOGIK USULLARI. *GOLDEN BRAIN*, 1(15), 254-258.
9. Rahimjon o'g'li, A. A., & Baxtiyorovna, M. S. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING INTELLEKTUAL QOBILİYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA ISTE'DODNING O'RNI. *IQRO*, 3(1), 314-316.
10. Zaylobidin o'g'li, A. I. (2023). KICHIK MAKTAB YOSHDAGI O'QUVCHILARDA O'Z-O'ZINI ANGLASHDA IJTIMOYLAHVNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *GOLDEN BRAIN*, 1(12), 94-98.
11. Ibroximjonovna, N. T. (2023). THE PROBLEM ANALYSIS OF THE PROCESS OF CREATIVE THINKING IN EDUCATION. *International journal of advanced research in education, technology and management*, 2(4).
12. Rahimjon o'g'li, A. A., & Adxam o'g'li, X. A. (2023). INKLYUZIV TA'LIM OLAYOTGAN BOLALARNI TAFAKKUR SOHASINI O'RGANISH.
13. Rahimjon o'g'li, A. A., & Zafarjonovna, T. U. G. (2023). INFLUENCE OF TEMPERAMENT TYPES ON EDUCATIONAL EFFICIENCY. *International journal of advanced research in education, technology and management*, 2(11).
14. Rahimjon o'g'li, A. A. (2023). THE ROLE OF TALENT IN FORMING THE INTELLECTUAL CAPABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN. *International journal of advanced research in education, technology and management*, 2(12), 146-151.